

УДК 78.071.2(477.54)(092):780.635

DOI 10.34064/khnum2-2205

Костенко Олена Опанасівна

заслужений діяч мистецтв України, доцент кафедри народних інструментів України Харківського національного університету

мистецтв імені І. П. Котляревського;

e-mail: lenakostenko47@gmail.com

ORCID 0000-0002-7737-4524

**ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ КЛАСУ ЦИМБАЛІВ В ХНУМ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО.
ДО 30-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ**

В історичному аспекті висвітлено передумови та перші кроки на шляху розвитку цимбального виконавства в вишах Харкова. Розкрито необхідність підготовки кваліфікованих фахівців для навчання музикантів високого рівня і обґрунтовано напрямок розвитку педагогічного процесу. Засвідчено першочерговість проблеми підготовки фахівців для установ передвищої освіти. Метою дослідження обрано висвітлення ролі класу цимбалів ХНУМ імені І. П. Котляревського в контексті становлення і розвитку харківської цимбальної школи починаючи з останньої третини ХХ – початку ХХІ століть. У статті виокремлено окремі сторони розвитку класу цимбалів кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. За тридцять років існування класу цимбалів була реалізована ідея професійного навчання на трьох рівнях – від музичної школи до консерваторії, було виховано чимало лауреатів міжнародних, всеукраїнських та регіональних конкурсів, фестивалів, випускників класу відрізняє високий рівень інструментальної, виконавської, професійної підготовки. При цьому розвиток академічного напрямлення у виконавстві на народних інструментах, зокрема на цимбалах, значно розвинуло межі традиційного народно-інструментального жанру. Засвідчено, що становлення класу цимбалів у ХНУМ протягом 30 років існування завершило формування харківської цимбальної школи, а її майбутнє буде вдосконалюватися та наповнюватися новими перемогами та ідеями на новому, більш досконалому

рівні. ■ **Ключові слова:** цимбальна школа, клас цимбалів, виконавська майстерність, репертуар, композитори, мистецька освіта.

Вступ. Поштовхом до розвитку цимбального виконавства у Харкові можна вважати перші гастролі оркестру народних інструментів Білоруської РСР під керівництвом народного артиста СРСР, професора Й. Жиновича у 1966–1968 роках. Ці візити стають своєрідним поштовхом до ідеї професійного навчання на інструменті. Під час них у Харківському інституті культури відбулася зустріч місцевих музикантів з солістом оркестру В. Бурковичем. Внаслідок цієї зустрічі завідувач кафедри народних інструментів В. Заболотний зі своїми однодумцями О. Дроботаєм і Є. Бортником були захоплені ідеєю організації цимбального класу і придбали повний комплект українських цимбалів – прима, альт, тенор і бас. У 1970 р. у цьому інституті В. Петров (викладач по класу домри та гітари) нарешті втілює ідею вивчення цимбалів як сольного інструмента. Одночасно з викладачів інституту було сформовано ансамбль, у складі якого на цимбалах теж грав В. Петров. Ансамбль користався великою популярністю і успішно гастролював у Франції. У 1980 р. при Палаці культури Харківського тракторного заводу в оркестрі народної музики при танцювальному колективі «Буревісник» були введені концертні цимбали, а першим виконавцем був В. Пайман – баяніст і сопілкар. У 1982–1997 роках в ансамблі працював сподвижник-цимбаліст Ю. Назаренко, випускник Харківського державного інституту культури, з 1998 року Харківської державної академії культури (ХДАК) та Харківського державного інституту мистецтв імені І. П. Котляревського (ХДІМ), з 2011 року – Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського (ХНУМ). У складі цього оркестру Ю. Назаренко неодноразово гастролював у Франції, Бельгії, Люксембурзі, Німеччині, США, Кіпрі. Означимо, що всі ці спроби навчання гри на цимбалах були досить епізодичні та не тривали, і не склалися у триєдину систему мистецької освіти.

Проте підготовка музикантів високого рівня передбачає створення ієрархічної системи навчання при наявності кваліфікованих фахівців на всіх рівнях педагогічного процесу. Оновлення державних

стандартів в мистецької освіті диктує принципово нові умови науково-методичної роботи, для якої зміна характеру традиційних функцій методичної діяльності від нормативно-виконавської до дослідницької та інноваційної стають визначальними. Звичайно, першочерговою стала проблема підготовки спеціалістів для закладів початкової та передвищої освіти.

Мета статті – висвітлити роль класу цимбалів ХНУМ в контексті становлення і розвитку харківської цимбальної школи починаючи з останньої третини ХХ – початку ХХІ століть.

Виклад основного матеріалу. У 1990 році за ініціативою заслуженого діяча мистецтв України, професора Б. О. Міхеєва, який в той час керував кафедрою народних інструментів України ХДІМ, було відкрито клас цимбалів.

Очоловати клас цимбалів була запрошена О.О. Костенко, яка в період 1980–1990 рр. реалізувала ідею професійного навчання на цимбалах спочатку у дитячій музичній школі № 9 Харкова, а потім, з 1986 року, у Харківському музичному училищі імені Б. М. Лятошинського (ХМУ). Власне це стало фундаментом майбутнього професійного навчання на цьому інструменті у нашому місті. Через 4 роки відбувся перший випуск студентів цимбального класу ХМУ (І. Великих та О. Польова), які вперше поповнили ряди ХДІМ. Саме в одному з найстаріших мистецьких вишів України, вперше на теренах східної України тридцять років тому почали готувати кваліфікованих спеціалістів класу цимбалів для передвищої освіти.

Цей період стає вирішальним в формуванні харківської цимбальної школи як самостійного творчого суб'єкта, яку відрізняє самобутність і оригінальність репертуару, пошук нових форм вираження, використання нетрадиційних прийомів гри на інструменті. У реєстрі виникнення цимбальних шкіл України харківська є наймолодшою, але водночас й одною з найпрогресивніших виконавських шкіл.

Суттєвим фактором у розвитку харківської цимбальної школи стало прагнення О.О. Костенко до постійного професійного саморозвитку; вона безперервно розширяла свої пізнання про інструмент, специфіку гри, методологію та особливості індивідуальних рис виконавства інших шкіл України. Вона відвідувала майстер-класи народного

артиста України, професора Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Георгія Агратіни, професора Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенко, народного артиста України Тараса Барана, викладача Київського музичного училища (з 2008 р. – Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра) Павла Теуту. Вкрай важливо, що накопичені знання, досвід, враження були творчо осмислені, перероблені і втілені О. Костенко в своєму професійному, суто індивідуальному підході до вирішення як методологічних, так і педагогічних й творчих завдань. Згодом була налагоджена науково-методична робота, написані програмні вимоги: «Програма для музичних училищ по класу цимбалів» (2005) і навчальні програми з дисципліни «Спеціальний клас цимбалів» для студентів ВНЗ «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр» (2012), для студентів НВЗ «Бакалавр» (2016) та для студентів «Бакалавр», «Магістр» (2018).

Науково-методична робота ведеться за кількома напрямками:

- вдосконалення методики викладання;
- науково-методичні основи організації самостійної роботи студентів;
- взаємозв'язок вищої та передвищої освіти;
- забезпечення загальних та спеціальних компетентностей за спеціальністю.

Підсумки науково-методичної роботи доповідаються на всеукраїнських конференціях, методичних семінарах, присвячених питанням підвищення якості підготовки фахівців вищої школи. Паралельно з роботою в класі проводяться лекції, практичні заняття на курсах підвищення кваліфікації викладачів мистецьких шкіл Слобожанщини.

У зв'язку з нестатком спеціальної літератури для цимбалів ведеться постійна робота над перекладеннями творів різних стилів та жанрів. Деякі з цих творів були внесені до навчальних посібників, які згодом були надруковані [1–4, 9]. Важливо підкреслити, що цей власний професійний підхід у творчості харківської «цимбальної майстерні» творчо перероблявся підростаючою талановитою молоддю. За 30 років існування класу цимбалів на кафедрі народних інструментів України ХНУМ було виховано цілу когорту молодих цимбалістів, які внесли й продовжують вносити суттєвий внесок у розвиток цим-

бального музичного мистецтва в Україні. Випускників класу відрізняє високий рівень професійної та виконавської підготовки, що дозволяє їм успішно конкурувати на ринку праці серед таких же випускників мистецьких вишів України. Більшість з них сьогодні очолюють роботу з музично-художнього виховання в мистецьких школах, успішно працюють в передвищих та вищих навчальних мистецьких закладах.

Багато з них після навчання в ХНУМ продовжують методично-наукову та творчу роботу. В. Дмитренко, О. Савицька, Т. Стрілець, О. Юрченко, М. Кужба та інші видають збірки, працюють як викладачі, керівники колективів та солісти. Цей етап розвитку харківської цимбального школи описаний в наукових оглядах і історичних статтях [5–8].

Однією із яскравих подій для харківських цимбалістів стали п'ятий та шостий Світові конгреси цимбалістів (Кишинів, 1998 та Львів, 2001), що проводився під егідою Світової асоціації цимбалістів, членом якої є О. Костенко. У Львові виступ студентів ХМУ та ХНУМ з програмою творів українських, серед яких була низька творів саме харківських композиторів був відзначений ювілейною медаллю Всесвітньої асоціації цимбалістів та став значною подією утвердження цимбального професіоналізму в Україні.

Важливою ланкою роботи класу цимбалів є матеріальне забезпечення освітнього процесу та збереження стану інструментарію та фонду нотної бібліотеки, який за тридцять років існування класу поповнився безцінними екземплярами. У концертному та навчальному репертуарі харківських цимбалістів за останнє десятиріччя також з'явилися яскраві і самобутні твори. Завдяки проведенню у Харкові міжнародного конкурсу виконавців на народних інструментах імені Гната Хоткевича харківськими композиторами було створено низьку творів, редагування яких проходило у співтворчості з О. Костенко та студентами її цимбального класу: А. Гайденко – Концерт для цимбалів з оркестром «Циганіада» та «Триптих» для цимбалів соло, І. Гайденко – Концерт для цимбалів з оркестром «Сонячне коло», Л. Донник – «Сонат-епітафію» пам'яті Гната Хоткевича та «Слобожанська фантазія № 2», М. Стецюн – Рапсодію для цимбалів з оркестром. В тісній співдружності О. Костенко з Л. Донник пра-

цювала над багатьма творами (редагування сольних творів). Згодом збірка сольних творів Л. Донник була видана С. Мельничуком як навчальний посібник «Слобожанський оберіг». В процесі редагування нових творів під керівництвом О. Костенко традиційно були задіяні студенти класу цимбалів. Це сприяло переходу на нову якісну ступінь знання інструменту та створювало творчий поштовх до нових методів виконання, глибинного проникнення в композиторський задум, з подальшим, обов'язковим виконанням цих нових творів.

Харківські композитори звернули увагу на багаті можливості інструменту: віртуозність, тембральну красу та динамічну виразність. Розширення образної, інтонаційної та стилістичної сфер в репертуарі цимбалістів, вихід за рамки відображення вузького кола етномузичної дійсності поступово виводять цимбальне мистецтво на академічний напрям розвитку.

В класі цимбалів постійно проводиться активна творча робота, студенти класу ведуть насичену концертну діяльність. Участь у звітних концертах кафедри, сольні концерти, ансамблеві виступи стали невід'ємною частиною навчального процесу студентів. Випускники ХНУМ протягом навчання отримують спеціальність викладача по класу цимбалів та працюють в різних навчальних закладах – від школи до вишів.

З точки зору методичних розробок, побудови педагогічного процесу і зростання технічної підготовки та майстерності студентів, подальшого розвитку школи, підвищення її авторитету має велике значення участь майбутніх музикантів в музичних конкурсах. Починаючи з 1991 року протягом 30 років студенти класу цимбалів кафедри народних інструментів України ХНУМ брали активну участь в музичних конкурсах вітчизняного та міжнародного рівня, неодноразово отримували звання лауреатів:

- Республіканський конкурс виконавців на народних інструментах, Донецьк, 1991 – О. Польова;
- Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах, Хмельницький, 1995 – О. Савицька (Литвиненко);
- Фестиваль виконавців на народних інструментах, присвяченого 120-річчю Г. Хоткевича, Харків, 1997 – О. Савицька;

- Міжнародний конкурс фольклорних ансамблів «Балатон», Веспрем, Угорщина, 1998 – О. Савицька;
- Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах ім. Є. Кока, Кишинів, Молдова, 1998 – Л. Тюкова;
- I Міжнародний конкурс виконавців на українських народних інструментах ім. Г. Хоткевича, Харків, 1998 – О. Савицька, Л. Тюкова;
- III Міжнародний конкурс виконавців на українських народних інструментах ім. Г. Хоткевича, Харків, 2004 – М. Кислова (Попович), О. Юрченко;
- V Міжнародний конкурс виконавців на українських народних інструментах ім. Г. Хоткевича, Харків, 2007 – О. Юрченко;
- I Всеукраїнський конкурс цимбалістів та сопілкарів «Волинська гуковиця», Луцьк, 2010 – О. Заїка;
- III Всеукраїнський конкурс цимбалістів та сопілкарів «Волинська гуковиця», Луцьк, 2013 – О. Логвиненко;
- XII Міжнародний музичний конкурс «FORTISSIMO» Харків, 2015 – О. Логвиненко
- III Всеукраїнський музичний конкурс-фестиваль «АРТ-ДОМІНАНТА», Харків, 2015 – О. Логвиненко, О. Власенко;
- IV Всеукраїнський конкурс цимбалістів та сопілкарів «Волинська гуковиця», Луцьк, 2015 – О. Логвиненко, О. Власенко;
- Відкритий міжнародний конкурс – фестиваль мистецтв «Співограй», Харків, 2015 – А. Аулова, О. Логвиненко;
- Міжнародний конкурс-фестиваль «Джаз Фіеста», Харків, 2015 – О. Власенко;
- Відкритий міжнародний конкурс – фестиваль мистецтв «Співограй», Харків, 2016 – А. Аулова, А. Шморгун;
- V Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах «АРТ-ДОМІНАНТА», Харків, 2017 – А. Аулова, А. Шморгун;
- V Всеукраїнський конкурс цимбалістів та сопілкарів «Волинська гуковиця», Луцьк, 2017 – А. Аулова, А. Шморгун;
- VI Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах «АРТ-ДОМІНАНТА», Харків, 2018 – А. Аулова, А. Шморгун;

- VII Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах «АРТ-ДОМІНАНТА», Харків, 2019 – А. Куш, А. Шморгун;
- VI Всеукраїнський конкурс цимбалістів та сопілкарів «Волинська гуковиця», Луцьк, 2019 – А. Аулова, А. Куш, А. Шморгун.

Харківська цимбальна школа сьогодні в розквіті, вона завоювала заслужене визнання в Україні та за її межами. Активна робота О. Костенко та її учнів О. Савицької, Т. Стрілець, В. Дмитренко, О. Юрченко, А. Аулової у журі конкурсів та фестивалів різного рівня є показником компетентності та професійного оцінювання цимбального виконавства, це конкурси:

- Всеукраїнський конкурс «Волинська гуковиця», Луцьк;
- Міжнародний конкурс «Синяя птица», Симферополь;
- Міжнародний фестиваль-конкурс мистецтв «Яскраві таланти весни», Київ;
- Міжнародний та Всеукраїнський конкурси «Арт-Домінанта», Харків;
- Міжнародний музичний конкурс «FORTISSIMO», Харків;
- Відкритий міжнародний конкурсу-фестиваль мистецтв «Співограй», Харків;
- Конкурс-фестиваль «Dan song fest», Харків та багато інших.

Однією з основних подій було створення і втілення в дію ідеї проведення яскравих цимбальних проєктів які привернули увагу громадськості та музикантів Харкова до нашої діяльності. Це були збірні концерти, на яких пропагувалися українські народні інструменти (цимбали, бандури і сопілки), де грали як солісти так і ансамблі самих різних складів за участю учнів шкіл естетичного виховання та студентів ХМУ, ХНУМ. Ідея автор проєктів Олена Костенко отримала підтримку та була втілена в життя на довгий період, удосконалювати та розвивати її було нашою метою:

- «Цимбали від “А” до “Я”» (2005);
- «Вечір музики українських народних інструментів», присвячений 90-річчю ХДУМ, (2007);
- «Світ цимбалів від “А” до “Я”» (2008, 2012);
- «Фестиваль ансамблів українських народних інструментів» (2009);

- «Цимбальна малеча» (2010, 2014, 2016, 2017, 2019);
- «Слобожанська малеча» (2011, 2013);
- «Світ цимбалів» (2013) – проєкт М. Кужбою у співавторстві з О. Костнеко за участю народного артиста України, кандидата мистецтвознавства, професора Т. Барана
- «Грають цимбали» (2013, 2014);
- «Цимбали на Слобожанщині – ансамблева музика» (2015);
- «Цимбальне сузір'я Слобожанщини» (2017);
- «Інтерпретуймо музику Бориса Міхеєва на цимбалах» (2018);
- Дистанційний марафон «Цимбальна Слобожанщина» до 30-річчя класу цимбалів ХНУМ імені І. П. Котляревського (2020–2021).

Дистанційний марафон «Цимбальна Слобожанщина» проходив майже 3 місяці (01.12.20–20.02.21). В мережі *YouTube* були представлені унікальні відеозаписи виконавців Харківської школи починаючи з 1998 року до сьогодення. Таким чином був підведений підсумок діяльності молоді, але прогресивної та продуктивної виконавської школи за 30 років.

Висновки. За тридцять років існування класу цимбалів ХНУМ успішно реалізована ідея професійного навчання на трьох освітніх рівнях – від музичної школи до закладу вищої освіти. Було виховано чимало лауреатів міжнародних, всеукраїнських та регіональних конкурсів, фестивалів. Їх відрізняє високий рівень професійної та виконавської підготовки, що дозволяє їм бути висококонкурентними на ринку праці не тільки мистецького професійного середовища, а й за його межами. В результаті цього сформувався високий рейтинг класу цимбалів університету, що зобов'язує зберігати та примножувати традиції, що склалися впродовж цього тридцятиріччя.

Розвиток академічного напрямлення у виконавстві на народних інструментах, зокрема на цимбалах, значно розвинуло межі традиційного народно-інструментального жанру. Становлення класу цимбалів у ХНУМ протягом 30 років його існування завершило формування Харківської цимбальної школи, яка завжди залишається відкритою до пошуку нових форм та жанрів. На нашу думку, її чекає цікаве майбутнє, наповнене новими перемогами та ідеями.

ЛІТЕРАТУРА

- Інтерпретуємо твори Бориса Міхєєва. Перекладення для цимбалів.* (Навчальний посібник). (2021). Укладачі О. О. Костенко, О. П. Юрченко. Харків: Факт, 92.
- Концертні твори для цимбалів.* (Навчальний посібник). (2007). Перекладення та редакція О. О. Костенко. Харків: ОНМЦПК, 121.
- Концертні твори для цимбалів.* (Навчальний посібник). (2016). Перекладення та редакція О. О. Костенко. Харків : ОНМЦПК, 2, 145.
- Костенко, О. О. (2001). Деякі тенденції використання технічних та виразних можливостей цимбалів у творчості харківських композиторів. *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва.* (Збірка матеріалів міжвузівської наук.-метод. конференції проф.-викл. складу). Харків: Стіль, 3, 68–78.
- Костенко, О. О. (2008). Історична довідка про розвиток цимбалів у Харкові. *З музично-педагогічного досвіду.* (Збірка статей). Харків: Сага, 1, 45–49.
- Костенко, О. О., Назаренко, Л. П. (2008). Історія відділу народних інструментів Харківського музичного училища ім. Б. М. Лятошинського. *З музично-педагогічного досвіду.* (Зб. статей). Харків: Сага, 2, 191–298.
- Костенко, О. (2001). Короткий огляд розвитку цимбального мистецтва у Харкові. *Довідник VI Світового конгресу цимбалістів.* Львів: Кобзар, 6, 45–50.
- Произведения харковских композиторов для цимбал* (1999). Вводная статья Е. Костенко. Харков, (рукопись), 1–4.
- Цимбальна веселка.* (Збірка інструментальних ансамблів). (2016). Укладачі О. О. Костенко, О. П. Юрченко, М. Д. Кужба. Київ: ДМЦНЗКМУ, 79.

Olena Kostenko

Honored Artist of Ukraine, Associate Professor at the Department of Folk Instruments of Ukraine, Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts;
e-mail: lenakostenko47@gmail.com
ORCID 0000-0002-7737-4524

**HISTORY AND MODERNITY OF THE CIMBALOM CLASS
IN I. P. KOTLYAREVSKY KHNUA. TO THE 30TH ANNIVERSARY
OF ITS FOUNDATION**

Introduction. The prerequisites and the first steps towards the development of cimbalom performance in Kharkiv universities are shown in the historical aspect. The necessity of training the qualified specialists for teaching high-level musicians is revealed and the direction of development of the pedagogical process is justified.

Objectives is to highlight the role of the class of cymbals KhNUA in the context of the formation and development of the Kharkiv cimbalom school since the last third of XX – early XXI centuries.

Results and Discussion. Different sides of the development of the cymbal class of the Department of Folk Instruments of Ukraine of the I. Kotlyarevsky Kharkiv National University of Arts (KhNUA). The research and methodological principles, features of work on the original repertoire and fruitful cooperation with Kharkiv composers, forms of instrumental, performing professional training, participation in methodological seminars, practical classes in advanced training courses, concerts, festivals, competitions, conferences and projects of various levels are considered. Lists of students-laureates of competitions and names of all significant concert projects are given. Attention is drawn to the pedagogical sphere of activity as an integral part of creative work in music schools, as well as in higher educational institutions of the arts. This allows us to speak of the Kharkiv cimbalom school as of independent creative subject, which is distinguished by the originality of the repertoire, the search for new forms of expression, the use of non-traditional techniques of playing the instrument. According to the register, Kharkiv cimbalom school is the youngest, but at the same time one of the most progressive performing schools in Ukraine.

Conclusions. It is shown that for thirty years of existence of the cimbalom class of KhNUA the idea of professional training at three educational levels – from music school to institution of higher education has been successfully realized. Many laureates of international, all-Ukrainian and regional competitions, festivals, graduates of the class are brought up. The high level of instrumental, performing, professional training is distinguished. At the same time, the development of the academic direction in performance on folk instruments, in particular on cimbalom, has significantly broaden the boundaries of the traditional folk instrumental genre. It is shown that the formation of the cymbal class in KhNUA during the 30 years of its existence completed the formation of the Kharkiv cimbalom school, and its future will be improved and filled with new victories and ideas at a new, more advanced level. ■ **Key words:** *cimbalom school, cimbalom class, performing skills, repertoire, composers, art education.*

REFERENCES

- Interpretujemo tvory Borysa Mikhhejeva. Perekladennja dlja cymbaliv.* (Navchaljnyj posibnyk) [*We interpret the works of Boris Mikheev. Arrangement for dulcimer*]. (2021). Ukladachi O. O. Kostenko, O. P. Jurchenko. Kharkiv: Fakt, 92 [in Ukrainian].
- Koncertni tvory dlja cymbaliv.* (Navchaljnyj posibnyk) [*Concert works for dulcimer*]. (2007). Perekladennja ta redakcija O. O. Kostenko. Kharkiv: ONMCPK, 121 [in Ukrainian].
- Koncertni tvory dlja cymbaliv.* (Navchaljnyj posibnyk) [*Concert works for dulcimer*]. (2016). Perekladennja ta redakcija O. O. Kostenko. Kharkiv: ONMCPK, 2, 145 [in Ukrainian].
- Kostenko, O. O. (2001). Dejaki tendenciji vykorystannja tekhnichnykh ta vyraznykh mozhlyvostej cymbaliv u tvorchosti kharkivsjkykh kompozytoriv [Some tendencies of using technical and expressive possibilities of dulcimer in the works of Kharkiv composers]. *Aktualjni problemy muzychnogho i teatraljnogho mystectva.* (Zbirka materialiv mizhvuzivsjkoji nauk.-metod. konferenciji prof.-vykl. skladu). Kharkiv: Stilj, 3, 68–78 [in Ukrainian].
- Kostenko, O. O. (2008). Istorychna dovidka pro rozvytok cymbaliv u Kharkovi [Historical information about the development of dulcimer in Kharkiv]. *Z muzychno-pedagoghichnogho dosvidu.* (Zbirka statej). Kharkiv: Sagha, 1, 45–49 [in Ukrainian].

- Kostenko, O. O., Nazarenko L. P. (2008). Istorija viddilu narodnykh instrumentiv Kharkivskogho muzychnogho uchylyshha im. B. M. Ljatoshynskogho [History of the department of folk instruments of Kharkiv Music School named after B. M. Lyatoshynsky]. *Z muzychno-pedagoghichnogho dosvidu*. (Zb. statej). Kharkiv: Sagha, 2, 191–298 [in Ukrainian].
- Kostenko, O. (2001). Korotkyj oghljad rozvytku cymbaljnogho mystectva u Kharkovi [A brief overview of the development of dulcimer art in Kharkiv]. *Dovidnyk VI Svitovogho konghresu cymbalistiv*. Ljviv: Kobzar, 6, 45–50 [in Ukrainian].
- Proizvedeniya kharkovskikh kompozitorov dlya tsimbal [Works of Kharkov composers for dulcimer]*. (1999). Vvodnaya statya Ye. Kostenko. Kharkov, (rukopis), 1–4 [in Russian].
- Cymbaljna veselka. (Zbirka instrumentaljnykh ansambliv) [Dulcimer rainbow]*. (2016). Ukladachi O. O. Kostenko, O. P. Jurchenko, M. D. Kuzhba. Kyjiv: DMCNZKMU, 79 [in Ukrainian].

Стаття надійшла в редакцію 15 листопада 2020 року.

Додаток

Тарас Баран (Львів), Анатолій Гайденко (Харків), Олена Костенко (Харків),
Георгій Агратіна (Київ) і Євген Гладков (Мінськ)

Харківські композитори Микола Стецюн, Борис Міхеєв
і Анатолій Гайденко

Зведений ансамбль цимбалістів Харкова та Харківської області
(керівник – О. Юрченко, концертмейстер – С. Гречанок)

Септет цимбалістів випускників та студентів ХНУМ,
ансамбль «Весела банда» (творчій керівник – О. Костенко)